

Vetoamus suomen kielen aseman turvaamiseksi tieteen ja korkeimman opetuksen kielenä

Arvoisa yliopistopäätätjä

Suomen kielen lautakunta haluaa kiinnittää huomionne suomen kielen asemaan kansainvälistyvässä korkeakoululaitoksessa. Kansainvälisyys on suomalaisen tiedeyhteisön ja korkeakoulutuksen kannalta keskeinen tavoite, ja sen edellytyksenä on pidetty ennen muuta englannin kielen käytön lisäämistä tutkimuksessa ja opetuksessa – jopa yliopistojen hallinnossakin. Kansalliskielten ja muiden kielten kuin englannin asemaa ja merkitystä ei tässä yhteydessä juuri ole pohdittu. Tästä syystä kansainvälisyys näyttäytyy enemmän yksikielisyysnä kuin aitona monikielisyysnä.

Useimmilta yliopistoilta puuttuu eksplisiittinen kielipoliittinen ohjelma, jossa kuvataan, millaisiin kieliä koskeviin linjauksiin organisaatiot sitoutuvat ja mitä kielellisiä oikeuksia henkilökunnalla ja opiskelijoilla on. Lisäksi monet yliopistojen omaksumat arkiseltakin tuntuvat ratkaisut linjaavat osaltaan kielipoliittikkaa ja vaikuttavat olennaisesti suomen kielen tulevaisuuteen tieteen, korkeamman opetuksen ja asiantuntijuuden kielenä. Ylimmän johdon onkin pikaisesti ratkaistava, millaiseen kielipoliittiseen näkemykseen edustamanne yliopisto sitoutuu. Suomen kielen lautakunta toivoo teidän ottavan huomioon seuraavat näkökohdat osallistuessanne yliopistonne strategisten linjausten ja toimenpideohjelmien laatimiseen.

- Yliopistolain 11. pykälä määrittelee kunkin yliopiston opetus- ja tutkintokielen (suomi tai ruotsi tai molemmat). Toinen momentti mahdollistaa, että yliopisto voi päättää käyttää lisäksi muutakin kieltä opetus- ja tutkintokielenä ja opintasuorituksissa. Laki ei siis salli kansalliskielistä luopumista kokonaan. Sen sijaan pykälä 35 määrittelee yksiselitteisesti yliopiston hallintokieleksi suomen (ruotsin) ja antaa jokaiselle yhteisön jäsenelle oikeuden käyttää sitä hallinnollisissa asioissa. Siirtyminen muunkieliseen yliopistohallintoon edellyttäisi siis lainmuutosta. Yliopistoja sitoo myös kielilaki ja julkisoikeudellista tehtävää suorittaessaan lisäksi laki viranomaisen toiminnasta; molemmat edellyttävät kansalliskielten käyttämisen mahdollisuutta.
- Tieteen kansainväliselle huipulle pyrkimisen – tai siellä pysymisen – arvoa ja merkitystä ei kukaan kiistä, mutta se ei saa merkitä yliopiston muiden tehtävien unohtamista. Yliopiston tehtävänä on myös kouluttaa asiantuntijoita suomalaisen yhteiskunnan tarpeisiin ja tuottaa tietoa, jota suomalaiset päättäjät ja eri alojen asiantuntijat voivat hyödyntää omassa työssään. Valtaosa yliopistokoulutuksen saaneista henkilöistä työskentelee suomenkielisessä ympäristössä ja tarvitsee siksi hyvät viestintätaidot ja kyvyn käsitellä oman alansa asioita suomen kielellä ja suomenkielistä termistöä käyttäen. Tämä edellyttää opiskelua ja tutkimusten julkaisemista myös suomeksi.

- Suomen kielen aseman heikentyminen tieteen ja ylimmän koulutuksen kielenä ei ole vain kulttuuriperintöön tai -arvoihin liittyvä kysymys, vaan sillä on monia yhteiskunnallisesti merkittäviä seuraamuksia. Yliopistojen tulee tarkkaan harkita, missä määrin, millä aloilla ja tutkintoasteilla englanninkielisen opetuksen lisääminen on järkevää ja mitä laajempia seuraamuksia päätöksillä on sekä suomalaisen yhteiskunnan että suomen kielen tulevaisuuden kanalta. Yhteiskunnan toimivuuden kannalta näyttää pikemminkin tärkeältä varmistaa se, että opiskelijat saavat kaikilla koulutusasteilla ja -aloilla riittävästi suomen kielen taitoja vahvistavaa koulutusta. Kysymys on yliopistojen kolmannesta tehtävästä, yhteiskuntavastuusta.
- Englannin kielen valta-asema tieteen kansainvälisenä yhteiskielenä on kiistaton. Julkaisujen määrässä ja arvostuksessa englanti on useilla aloilla syrjäyttänyt tai syrjäyttämässä muut kielet. Impaktipisteiden ja sitaatti-indeksien laskeminen painottuu vahvasti englanninkielisiin julkaisuihin. Kehitys yksipuolistaa tieteentekoa ja vähentää tutkijoiden halukkuutta julkaista suomen kielellä. Samalla mahdollisuudet edistää suomen kielen kehittymistä tieteen ja asiantuntijuuden kielenä heikkenevät olennaisesti. Mittarit ovat myös vahva signaali yliopiston arvomaailmasta. Julkaisun kieli ei yksin takaa sen tieteellistä laatua; suomenkielisiä referee-julkaisuja ja monografioita ei tulisi suoralta kädeltä asettaa eriarvoiseen asemaan vastaavien englanniksi julkaistujen kanssa tutkijoiden toimintaa arvioitaessa.
- Yksi yliopistojen kansainvälistymisen tavoitteista on rekrytoida Suomeen ulkomaisia tutkijoita, opettajia ja opiskelijoita. Tavoite on kannatettava. Samalla on kuitenkin kiinnitettävä huomiota siihen, millaisia kielitaito-odotuksia ja -vaatimuksia rekrytointeihin liittyy. Erityisen keskeinen tämä asia on silloin, kun muualta tulevia kiinnitetään toistaiseksi voimassa oleviin työsuhteisiin. Täysipainoinen osallistuminen suomalaisen yhteiskunnan ja yliopistojen toimintaan edellyttää myös suomen (tai ruotsin) kielen taitoa. Sitoutuminen kielitaidon hankintaan osoittaa myös sitoutumista suomalaiseen yliopistoyhteisöön ja helpottaa monia arkisia toimintoja yliopistossa, jonka hallintokieli yliopistolain mukaisesti on suomi (tai ruotsi). Valittavilta tuleekin edellyttää, että he hankkivat kohtuullisessa ajassa riittävän suomen (ruotsin) kielen taidon. Samalla yliopiston tulee sitoutua tarjoamaan heille mahdollisuus sen hankintaan henkilöstökoulutuksen avulla.

Suomen kielen lautakunta korostaa, että kielipolitiikka ei ole vain juhlapuheita ja yleviä kannanottoja vaan arkista, kielivalintoja ohjaavaa toimintaa. Lähes kaikki yliopiston toimintaa ja erityisesti sen kansainvälistymistä koskevat linjaukset, strategiat ja ohjelmat määrittelevät osaltaan yliopiston kielipolitiikkaa. Kansainvälistymistä ei tule nähdä vain yksikielistymisenä (ts. englanninkielistymisenä) vaan harkitusti suunniteltuna rinnakkaiskielisytenä, jonka olennainen osa on myös suomen kielen asemasta huolehtiminen tieteen ja korkeimman asiantuntijuuden kielenä.

Jyväskylässä 9. kesäkuuta 2010

Suomen kielen lautakunnan puolesta

Minna-Riitta Luukka
professori, lautakunnan puheenjohtaja